

Juryrapport

Meervoudige kunstopdracht

ter ere van het 50 jarig bestaan van het Fentener van Vlissingen Fonds

De aanleiding

Ter viering van het **50-jarig bestaan** van het Fentener van Vlissingen Fonds wil het bestuur een kunstwerk in de openbare ruimte realiseren. Het kunstwerk is bestemd voor de bewoners en de bezoekers van de stad Utrecht. De beoogde locatie is de brug nabij het SHV-hoofdkantoor. De Steenkolen Handels-Vereeniging (SHV), een familiebedrijf met 56.000 werknemers en activiteiten over de hele wereld, is al sinds 1896 in Utrecht gevestigd en heeft een innige band met de stad. Het Fentener van Vlissingen Fonds is in 1961 opgericht door de SHV en wordt door het bedrijf gefinancierd. Het fonds ondersteunt en stimuleert kunst -en cultuurprojecten in de stad en provincie Utrecht. De waarde die SHV hecht aan het onalledaagse, aan het onderzoeken van het niet voor de hand liggende wordt door het fonds gedeeld en toegepast in zijn doelstelling. Het fonds steunt mensen in de ontwikkeling van verrassende ideeën, waarin een eigen lijn wordt uitgezet.

De omgeving

De stad Utrecht is in beweging. De stad zoekt een eigentijdse verbinding tussen de alsmaar uitdijende periferie van naoorlogse stadsvernieuwingen en recente gebiedsuitbreidingen met de historische binnenstad. Aan de ene zijde van de scheidslijn ligt de onverbiddelijke, monolithische, ooit visionaire hoogbouw van winkelcentrum Hoog Catharijne in het immense stationsgebied – Utrecht is het knooppunt van het Nederlandse treinverkeer. Aan andere zijde wordt het beeld bepaald door de historische binnenstad rond de middeleeuwse Domtoren en de Oude Gracht, die gebouwd zijn op de Romeinse fundamenten van de stad.

Met de grootschalige renovatie van het stationsgebied die nu in volle gang is zullen beide zijden opnieuw aaneengesmeed worden tot een geheel.

Onderdeel van het plan is het terugbrengen van het water in de Catharijnesingel die in de jaren zeventig is gedempt voor het autoverkeer. In de toekomst zal het viaduct ter hoogte van het Moreelsepark en de Rijnkade worden vervangen door een brug.

Deze brug is het focuspunt is van het kunstwerk dat het Fentener van Vlissingen Fonds wil realiseren: een kunstwerk met een eigen, krachtige en herkenbare uitstraling en een duidelijke verankering met de locatie. Het is een plek met een lange historie en een ambitieuze toekomst; een gelaagde en hybride plek en een levendige plek – nu, en in de toekomst.

De jury

Om deze gift gestalte te geven heeft het fondsbestuur een jury ingesteld, bestaande uit de volgende personen:

Dhr. Drs. T. van Gestel, (voormalig) projectleider Stichting Kunst Openbare Ruimte (SKOR)

Dhr. Ing. S.B.M. Roozen, projectmanager stationsgebied Utrecht

Dhr. Drs. E.F.C. van Tuijn, kunsthistoricus en coördinator digitale media in het Gemeentemuseum Den Haag en bestuurslid van het Fentener van Vlissingen Fonds

Mevr. Drs. M.I.E. van Zijl, conservator vormgeving en toegepaste kunst bij het Centraal Museum en bestuurslid van het Fentener van Vlissingen Fonds

De jury staat onder voorzitterschap van Dhr. Mr. A. Wolfsen, burgemeester van de gemeente Utrecht.

Het juryrapport

Vanwege de complexiteit van de locatie heeft de jury zich vanaf het eerste moment ten doel gesteld om drie hoogstaande maar ook zeer verschillende artistieke voorstellen te ontvangen en daarvoor drie partijen te benaderen: kunstenaar Sheila Hicks, 'social design lab' Studio Roosegaarde, en architectenduo Gijs Van Vaerenbergh.

Met dit rapport brengt de jury verslag uit van het oordeel over de voorstellen die zijn ingediend.

Voorstel: Amarres van Sheila Hicks

Over Sheila Hicks

Sheila Hicks kan bogen op een lange en succesvolle internationale carrière. Ze werd geboren in Hastings, Nebraska in 1934 en vertrok na haar studie in 1957 naar Chili om te schilderen. Daar ontstond haar fascinatie voor weeftechnieken en vezels. Ze reisde de wereld af op zoek naar nieuwe technieken en materialen, en speelde een belangrijke rol in het emanciperen van de weefkunst als autonome beeldende discipline. Sheila Hicks verweeft op unieke wijze kunst, ambacht en architectuur in haar werk. Ze maakt verfloze schilderijen, textiele graffiti en autonome installaties. Haar werk is soms klein, soms groot, maar altijd kleurrijk. Haar werk is opgenomen in vele internationale kunstcollecties. Dit jaar was in het Boijmans van Beuningen in Rotterdam de tentoonstelling 'Cent Minimes' te zien van honderd kleine weefwerken, die Hicks de afgelopen 50 jaar maakte.

Over Amarres

Het voorstel van Hicks is een kleurrijke sculptuur, getiteld 'Amarres', die 'als een geiser' naar de hemel streeft vanaf de kade van de Catharijnesingel. Het werk bestaat uit een bundel van moderne scheepskabels van verschillende typen, kleuren en texturen. Deze ultra-duurzame en flexibele materialen vormen een beeld dat een anker wil zijn voor de inwoners van Utrecht. Een ontmoetingsplaats die 'een bijdrage levert aan ons welzijn' en zich zal vervlechten met het leven van alle Utrechters. De gevlochten zuil van 8,5 tot 13 meter hoog zal 's avonds licht geven.

De jury over Amarres

De jury is onder de indruk van de creatieve wijze waarop Hicks de impressies die zij opdeed tijdens haar bezoek aan de locatie aaneen heeft gesmeed tot een helder en energiek voorstel. Door het werk in te zetten als ontmoetingsplek creëert Hicks een duidelijke band met de SHV waarde 'investeren in mensen'. De jury vraagt zich wel af of een ontmoetingsplek op een drukke verkeersader in de binnenstad een reëel uitgangspunt is. De keuze voor een nautische thematiek wordt weliswaar als zeer Nederlands ervaren, maar niet als typisch Utrechts.

Voorstel: Clouds van Studio Roosegaarde

Over Studio Roosegaarde

Het werk van Daan Roosegaarde (Nieuwkoop, 1979) bevindt zich op de scheidslijn van kunst, ruimtelijk ontwerp en technologische innovatie en onderzoekt de veranderlijke relatie tussen mens en technologie. Om deze relatie beter te kunnen onderzoeken richtte hij in zijn eigen studio op: Studio Roosegaarde, met ateliers in Waddinxveen en Shanghai.

Door het toepassen en ontwikkelen van nieuwe technologieën construeert hij onder andere wuivende en opgloeiende duinlandschappen en wanden die zich openen als tulpen. Altijd reageert het werk op de aanwezigheid van mensen. Roosegaarde noemt het techno poëzie: een verband tussen artistieke ideologie en technologie. Zijn werk is te zien geweest in Tate Modern, het Nationaal Museum in Tokyo, het Victoria and Albert Museum in Londen en in openbare ruimtes van Rotterdam tot Hong Kong.

Over *Clouds*

Studio Roosegaarde presenteert een kunstwerk dat ongrijpbaar en monumentaal is. De brug over de Catharijnesingel zal geflankeerd worden door twee kolommen gevormd door vanaf het water opstijgende rookkringen. De kringen zijn in een grid geplaatst waardoor allerlei verschillende vormen kunnen ontstaan.

De jury over *Clouds*

Het is de fysieke bijna-afwezigheid van het werk en de sterke associatie met het fantasierijke spel van wolken die de jury erg waardeert. Het werk heeft meer de uitstraling van een gebeurtenis dan van een object. De jury kan zich levendig voorstellen dat een plotselinge ontmoeting met dit efemere werk op een brug met intensief voetgangersverkeer in een stedelijke omgeving een bijzondere sensatie zal zijn. Het is een schijnbaar eenvoudige ingreep, die de voorbijganger een sleutel tot de eigen fantasie biedt: een onalledaagse verrassing tijdens een alledaags forensenbestaan. De vraag is echter of het werkelijk mogelijk is een kolom van rookkringen te maken die ten minste 15 meter kan stijgen voor hij oplost of verwaait. De jury twijfelt er bovendien aan of het efemere werk wel echt zichtbaar zal zijn in een bebouwde omgeving.

Voorstel: de Mariaplaatspoort van Gijs Van Vaerenbergh

Over Gijs Van Vaerenbergh

Gijs Van Vaerenbergh is een samenwerkingsverband tussen Pieterjan Gijs (Leuven, 1983) en Arnout Van Vaerenbergh (Leuven, 1983), dat in 2007 werd opgericht. In hun werk staan plaatsgebonden ingrepen centraal: experimenten in de vorm van installaties en constructies die een interactie met de omgeving tot stand brengen en balanceren op de dunne scheidslijn tussen architectuur en beeldende kunst. Naast deze experimentele projecten houdt Gijs Van Vaerenbergh zich ook bezig met architectuurprojecten en opdrachten waarin de resultaten van hun experimentele werk verwerkt zijn. Hun werk ontwikkelt zich daardoor in twee richtingen: van experiment naar architectuur en omgekeerd. Gijs Van Vaerenbergh put zijn inspiratie soms uit bestaande architectuur, zoals bij hun kerkvormige sculptuur 'Reading between the lines' in Borgloon (BE), maar ook uit de beeldende kunst, zoals bij 'Framework' in Gent waarvoor zij zich lieten inspireren door Sol LeWitt. De materialen die zij inzetten variëren van Cortenstaal tot bouwmaschinen zoals hijskranen en hoogwerkers. Hun ingrepen lijken soms op gebouwen, soms op performances.

Over de Mariaplaatspoort

Tijdens het vooronderzoek stuitte Gijs Van Vaerenbergh op de vier historische Utrechtse stadspoorten die allemaal uit het hedendaagse stadsbeeld zijn verdwenen. Omdat de locatie van het kunstwerk een overgangsgebied is tussen het stationsgebied en de Utrechtse binnenstad stellen zij voor over de brug een vijfde en nieuwe stadspoort te plaatsen: De Mariaplaatspoort. De poort bestaat uit een getordeerde stalen boog, aan de buitenzijde onbewerkt, aan de binnenzijde spiegellend. Door de draaiing in de boog ziet de poort er vanuit elk mogelijk standpunt anders uit, en verdwijnt soms zelfs gedeeltelijk uit het oog.

De jury over de Mariaplaatspoort

De jury is van mening dat het ontwerp eenvoudig is, maar krachtig en monumentaal oogt. De spanning die het werk op roept is subtiel en afkomstig van de draaiing van de boog en de verrassende spiegellende binnenzijde. In hun voorstel geeft Gijs Van Vaerenbergh al een duidelijk beeld van de constructiewijze, waarbij zij zelfs voorstellen de plaatsing te behandelen als *event*. Het ontwerp van Gijs Van Vaerenbergh oogt 'klassiek' in de zin dat de materiaalkeuze (Cortenstaal) en vormkeuze (een geometrische boog), ruim vertegenwoordigd zijn in de beeldhouw- en installatiekunst van de 20e eeuw. De jury is onder de indruk van de helderheid en subtiel kracht die het werk heeft en de sterk met de locatie verankerde symboliek ervan. Daarnaast heeft zij er op basis van het aangeleverde voorstel veel vertrouwen in dat het werk zonder noemenswaardige concessies kan worden ingepast in de complexe omgeving waar het gerealiseerd moet worden.

De keuze van de jury

De locatie die door het Fentener van Vlissingen Fonds is bepaald is een brug waar het ultramoderne stationsgebied overgaat in de eeuwenoude binnenstad en waar over enkele jaren dagelijks tienduizenden mensen te voet of op de fiets het hoofdkantoor van de Steenkolen Handels-Vereeniging (SHV) passeren.

De locatie is het ankerpunt voor het kunstwerk. De jury heeft bewust zeer verschillende kunstenaars uitgenodigd een voorstel te doen in de hoop de complexe gelaagdheid van de locatie tot zijn recht te laten komen in het uiteindelijke kunstwerk. In die opzet is zij geslaagd. Tegelijkertijd heeft zij daarmee de keus, zoals te verwachten, extra moeilijk gemaakt. Wij konden kiezen uit drie indrukwekkende, eigenzinnige voorstellen. Het liefst zouden we ze alle drie laten uitvoeren. Uiteindelijk, na een uitgebreide afweging, viel onze keus op het voorstel dat een nieuw beeld creëert voor een eeuwenoud symbool van de verbinding van de stad met de wereld en van de burger met de stad.

De keuze is gevallen op een beeld dat juist vorm krijgt in het gebruik door die burgers:

de Mariaplaatspoort van Gijs Van Vaerenbergh.

Utrecht, 16 november 2012

Namens de jury

Mr. A. Wolfsen
Voorzitter